

IGAZ TÖRTÉNETE ANNAK,
HOGYAN JÖTT BÁTHORI GÁBOR SZEKENBE
IRTA EGY ISMERETLEN SZÁSZ POLGÁR

1610. december 10-én Báthori Gábor, Erdély fejedelme, büszke és becsvágyó, istentelen és hitszegő ember, mintegy 20,000 főnyi tömeget gyűjtött egybe és seregével Szeben alá vonult. Itt becsülettel fogadták, embereivel egyetemben, mint kegyes fejedelmüket; bár a köznép közt meglehetősen elterjedt a hír és a szegény polgárokat sok nemes úr figyelmeztette is arra, hogy Báthori mit fog Szebenben cselekedni és hogy áruló szándékkal törbe fogja csalni a várost. Ez igaz híresztelést azonban néhányan, akik a szebeni tanácsban Báthori titkos hívei voltak, a szegény szebenieket fej- és jószágvesztéssel fenyegetve, elhallgattatták. Így tehát Báthori Gábor a mondott napon 20,000 emberével együtt, fondorlatos szándékkal Szebenbe érkezett. Harmadnap a város minden kapujának kulcsait magának követelte, ezentúl ő őriztette azokat.

December 17-én megvádolta a szebenieket, hogy valamenyien árulók, pedig csak néhányan voltak azok. Ezért fejvesztés terhe mellett elrendelte, hogy mindenki tartozik kardját, lőfegyverét, dárdáját és minden más fegyverét a nagy téren egy halomba rakni. A fegyvereket azután szétosztatta gaz cinkosai közt, a megmaradtakat pedig mind maga vette őrizetbe.

December 10-én elfoglalta a városházát és amit csak ott talált, elrabolta.

1611 januárjában nagy sereggel Brassónak vonult, de Szebenben is erős fegyveres őrséget hagyott hátra; Brassóból Oláhországba ment, elűzte a nemes és hős Radul vajdát és végig prédálta az egész vidéket meg a templomokat. Argisch vagy Argyis [Curtea de Argeş, magyarul Argyas] klostromában mérhetetlen sok arany és ezüst kincset talált. Husvét felé visszatért Szebenbe.

Június 7-én megindult Radul vajda 8000 válogatott emberével és titkon a hegységen át vonult; sokan tudtak erről. Báthori Szebenből szintén felkészült 32,000 emberével, az

atyáinktól öröklött szép szebeni fegyverzetben, és nagy örömmel, mintha csak mennyegzőre menne, indult neki a Barcaságnak, Pítersburg [Szent Péter] mellé, Brassótól egy mérföldnyire. Radul vajda reggeli 8 órakor ért le a hegységből a Brassó előtti mezőre és csakhamar csatarendbe állította népét, 33 csapatba; 3000 fegyverest pedig tartalékként elrejtett a papirmalom mellett. Amikor Báthori váratlanul megpillantotta ellenfelét, ő is csatarendbe állította embereit és csúfosan megkérdezte Radul vajdától, mivégre jött? Vivni akar-e vele, vagy játszani? A két ellenséges sereg egymásnak ment. Radul vajda hőiesen tartotta magát — a nagy csata 11 órakor kezdődött —, de nagyon is gyöngye volt, mert csak kevés emberrel harcolt, így azután a Báthori dandárja 12,000 harcosával legyőzte és megfutamította. Népéből mintegy kétezren ott maradtak holtan a csatatéren. Báthori látva, hogy ő győzött, így kiáltott fel: «nékünk adta Isten!» — Ekkor valamennyien nekiláttak a holtak fosztogatásához és odahagyták soraikat. Amikor ezt Radul vajda elrejtett emberei észrevették, nem soká tűrhették; retentő ordítással előrontottak rejtékelyükről, nekimentek Báthori dandárjának és tüzeltek rá, egy sem tévesztette el célját. Olyan keményen elagyabugyálták embereit, hogy Báthori ezután már nem győzelmet kiáltott, hanem ezt: «fut ha ki futhat...» Így érte vereség a büszke Báthorit nagy és tekintélyes seregével. A csatatéren 7785 halott maradt halomban, azokat nem számítva, akik a meneküléskor itt-ott elhullottak. Az áruló Imrefffi Jánost [a kancellárt], minden bajnak okozóját Szent-Péter mellett saját harcosai egy mély mocsárba lökték, ott is veszett el. Báthori éjnek idején elmenekült Szebenbe. Radul pedig, mindezeket látva, leborult lováról és, hálákat adott Istennek, hangos szóval hirdetve, hogy nem ő, hanem a Mindenható verte meg Báthorit. Nem is üldözte tovább, mert népe fáradt volt és legnagyobb része sebesült is. Augusztusban Radul vajda Brassó előtt készült föl a további harcra Báthorival. Szeben alá vonult és ostrom alá vette a várost, azonban nem tudta elfoglalni. Éppen akkor jött Magyarországból Forgách Zsigmond 25,000 magyarral Radul segítségére; hogy milyen haszna volt belőlük a szegény erdélyieknek, mindmáig siratnivaló. Ezek ugyanis nem harcolni jöttek, hanem fosztogatni és azért, hogy egyikük a másikat elárulja. Röviddel azután nagyszámú török jött Báthori segítségére. Amikor a jámbor Forgách Zsigmond látta, hogy őt és seregét népe elárulta, felszedelőzködött és Medgyesre indult, vele együtt Radul vajda is; Med-

gyesen 300 gyalogosból álló őrséget hagytak. Innen Segesvárra, majd Brassó felé vonultak. Amikor Báthori észrevette, hogy ellensége megfutamodott, kitört fészkeből, Szebenből, seregével és a törökökkel együtt a legrövidebb uton Medgyesre igyekezett és azt követelte, hogy az őrség adja fel a várat. Az együgyű szepesiek, akik őrségre a városban maradtak, látva, hogy Báthorival nem jó dolog ujjat húzni, kegyelmet és szabad elvonulást kértek. Ezt nekik maga Báthori személyesen és szent esküvel meg is ígérte. De amikor a szegény jámborok — 300-an voltak — kivonultak, látni akarta őket; majd elfogatta és Szeben városában kemény fogságba vettette valamennyiüket. Innen tovább nyomult az ellenség után egész a Barcaságig. Forgách Zsigmond látva, hogy amaz olyan nagy sereggel üldözi, s hogy saját népe nem akar megütközni, sok ágyuját a mezőn elhagyta és a közeli hegységbe menekült. Ott azután Isten úgy büntette meg, hogy 14 napon át embereivel az erdőben ide-oda kellett bolyongania, hasonlóan Izrael népéhez a pusztában. Saját lovaikat ették meg és valamennyien — mintegy 14,000 ember — elpusztultak. Radul vajda azonban ismerte a jó utat és a legrövidebbiken országába távozott. Amikor Báthori észrevette, hogy minden ellensége megfutamodott, még gögösebb lett és a törököket, akik segítségére jöttek, hazabocsátotta. Maga Szebenbe ment és csak most kezdett ott igazán dúlni, zsarnokoskodni. Kijelentette, hogyha a szebeniek harmadnapra 100,000 forintot tesznek le előtte, visszaadja nekik a várost. Hamar beleegyezett ebbe a tisztes tanács, megörült neki és biztatott mindenkit, sarcolja meg magát, adja minden ezüstjének felét oda, hogy az összeg kiteljék. G. L. B.. (H. K. G.) H. G. E. voltak az erre kirendelt átvevő biztosok. Mikor azonban Báthori a csodálatosan szép arany és ezüst edényeket s a rengeteg pénzt meglátta, megtartotta ugyan mindet, de azontul minden hazugság volt: még a többit is elvette, amit csak megszerezhetett és kifosztotta utóbb az egész várost. Elfogatta az egész tanácsot, vele együtt a százak testületét és az ablakokat is befalaztatta, ahogy máig is látható, felismerhető a városházán.

1612 februárjában Báthori minden hadierejét összegyűjtötte és márciusban a Barcaságba indult, egyenesen Fekete-halomnak. Keményen ostromolta, keservesen lövette, úgy hogy a torony fele le is dőlt. A vár őrsége azonban Brassóból való jó vitézekből állott, azok derekasan ellenálltak Báthorinak és lövéseikkel nagy kárt okoztak neki, úgy hogy kénytelen volt a

legközelebb fekvő sáncot kiüríteni. Amikor látta, hogy semmit nem érhet el, békét ígért nekik, kegyelmet, fűt-fát. Hittek ennek a parasztok, beleestek a csapdába, feladták a várat és bebocsátották Báthorit seregével együtt. Beérve, elfogatta az őrséget, nem tartotta meg a nekik adott hitet, elvitette őket Vidombákra és sorra karóba huzatta valamennyit. Onnan Töröcsvár alá vonult, ahol is a parancsnok, Henklicheszer János, becselen ember volt, megvesztegette magát és feladta a várat, Brassó városának az ott levő élelmikészletek miatt nagy kárára; ezeket erősen őriztette Báthori. Azután Rozsnyónak ment, mely is szerfelett erős vár. Midőn már két teljes napig lövette, de nem tudott kárt okozni benne, a parasztok mégis megrettentek, engedtek a rábeszélésnek és hitre feladták a várat. Báthori bejutva, valamennyi parasztot kiűzette, az egész várat pedig mindenéből kifosztotta, amit csak találhatott benne. Majd Honigsberg [Hermány] alá vonult, amely gyöngye vár, csak egy fallal van körülveve; ezt valamennyi ágyújával lövette, úgy hogy a fal mintegy 40 ölnyi szélességben ledőlt; így azután meg is rohamozták. Volt azonban az őrség közt egy Boim János nevezetű vitéz, az a parasztokkal olyan vitézül tartotta magát, hogy a Báthori rohamai szégyenszemre visszaveretettek. Ostrom közben a székelyek igen megéheztek. Amikor a falakhoz értek, a jó Boim János a kenyérbe csupa rakétát és tűziszerszámot tétetett, úgy dobatta ki nekik. A székelyek a kenyérnek estek, egyrészüik dulakodott érte, csapatostul futottak oda mások — ekkor felrobbantak benne a rakéták és sok székely megégett, elpusztult. Így azután hátrálniuk kellett és nem indulhattak újabb rohamra. Báthori erre békét kínált; de a várbeliek okultak a tapasztalatokból, nem is válaszoltak neki, csúfságára egy eleven kocát csüngettek ki a várból. Báthorinak így szégyenszemre el kellett vonulnia. Mikor immár nem tudott mit kezdeni a Barcaságban, a bevett várakban Prázsmár és Hermány kivételével erős őrséget hagyott hátra, hogy naponként támadják a várost [Brassót]; így aztán naponta heves csatározások is estek. Maga Báthori udvari népével Szebenbe vonult és ott ülte meg pünkösöd ünnepét.

Amikor Báthori a Barcaságból elvonult, egy kapitány, Némethy Gergely 5000 székellyel vakmerően próbált valamit: ostrom alá vette Botfalut, egy gyöngye várat a Barcaságban, megrohamozta és számtalan rakétát dobott rá. Weiss Mihály úr [a brassai bíró] Brassóban hallva, hogy Botfalut ostromolják, elküldötte oda Bohm [Boim] Jánost 50 vitézzel. A várba érkezve

Boim arra buzdította parasztokat, hogy védjék magukat és esküdjenek meg, hogy életüket adják egymásért. Majd megerősítette a várat, nagy tölgyfagerendákat függesztett fel a várfalra. A vár körüli árkokba szalmacsomókat dobott, meg sok fáklyát is készített szalonnából. Estefelé Némethy Gergely a székelyekkel megközelítette a várat, felállította seregét és besötétedés után több száz lajtorját támasztotta a falakra. Boim János hagyta, hogy történjék s néhány méceszt gyújtott meg az egyik tornyon. Látva ezt az ellenség, azt hitte, emberek vannak ott; valamennyien a fény után erre a toronyra lőttek. Eközben Boim János egy másik toronyban rejtőzködött el, jó lövészekkel, és onnan lőtte az ellenséget. A székelyek erre heves rohamra indultak, létráikon a falakra rontottak és kitűzték zászlóikat. Boim János észrevéve ezt, fellármázta népét; a nagy tölgygerendákat köteleikről levágatta, így ezek a létrákon, melyeken számtalan székely függött, lehengeredtek, sokat közülük agyonütöttek, a lajtorjákról ledöntöttek, mintha csak seprővel sepertek volna végig rajtuk. Majd rakétákat és más tüziszerszámokat dobott az ellenségre, a szalmát és a fáklyákat meggyújtatta, úgy hogy az ellenség olyan tisztán volt látható, mint a napvilágnál; így lőttek azután rá a várból és sokat elpusztítottak közülük. Némethy Gergely látva ezt, haragra gerjedt, rákiáltott embereire, hogy induljanak ismét rohamra, maga pedig egy üres házba vette magát, az ablakba állt és nagy hangon kiáltozott a népnek. Ekkor azonban a tűz fényében észrevette őt egy harangozó, fokost ragadott, célzott és úgy eltalálta, hogy többé nem indulhatott rohamra; elvonult és harmadnapra kilehelte lelkét. Az ostrom 8 órától éjféli 12-ig tartott és 480 székely veszett oda.

Utóbb Báthori Géczy András követségbe küldte Temesvárra a basához, és vele tisztelete jeléül sok szegény szepesit [foglyokat a Forgách hadából]; a többieket pedig megint csak Géczy Andrással Törökországban adatta el vagy cseréltette ki paripákra meg szép lószerszámokra.

Szeptemberben a brassóiak hadi ereje igen megnövekedett, mert segítséget kaptak Oláhföldről; Weiss Mihály úr, akkor brassai bíró, mint parancsnok, személyesen vonult ki seregével Brassóból és tábort vert a Gespräng előtt; majd a Székelyföldre indult és mindent, ami csak ellenállt néki, megostromolt, levert; úgy meghajszolta a székelyeket, hogy nem tudtak hova lenni bajukban. Azután Meremburg [Földvár] mellett az Olt folyónál vert tábor. Mikor Báthori meghallotta, hogy Weiss

Mihály személyesen és nagy sereggel betört a Székelyföldre s ott nagy károkat okozott, hamar elküldte hajduit Török Istvánval, meg a hitszegő székelyeket, ezek Szent Gál napján váratlanul rajtaütöttek a brassóiakon, úgyhogy ezeknek meg kellett futamodniok; az oláh segélycsapatok ugyanis mind árulók voltak, egy sem akart harcolni, mind elmenekült. Így azután Weiss Mihály urat és vele Hettner urat megölték, lefejezték, a székelyek számtalan embert agyonütöttek. Diadallal vonultak be aztán Szebenbe, Weiss Mihály úr levágott fejét Báthori után vitték. Ettől kezdve Báthori még sokkal esztelenebbül, dobzódások közt élt, erkölestelen életet folytatott, ahogy az köztudomású róla. A megmaradt szászokat, akik még a városban voltak, valamennyit kiűzette és csak néhány mesterembert tartott meg, akiket az udvarban nem nélkülözhetett; így azután a város olyan pusztá lett, hogy a magyarok sok helyet a városon belül felszántottak és kölest vetettek bele. Arra kényszerültek ekkor a szegény elhagyatott szászok, hogy a két császárnál keressenek segítséget; egyetértésben elküldöttek ezért a szász nemzetből egy ifjút, egy úr fiát, V. P.-t, szeptember 20-án a római császári felséghez, és segítséget, támogatást kértek. Ugyanakkor Birkner János urat a portára, a török császárhoz küldötték, ugyanazért. Mindkét császár tisztességgel fogadta őket, kedvező választ is kaptak, mégsem akart egyik császár sem előbb, mint a másik segítséget adni. A császári királyi felség szívesen nyujtott volna segítséget, de ennek Turtzo [Thurzó György] nádor keményen ellenállt, nem akarván megengedni, hogy Magyarországon hadsereg vonuljon át.

1613-ban megegyezett a két császár, hogy mindegyikük követet küld Báthorihoz Szebenbe; egyidőben is érkeztek meg ezek. A római császári felség egy nemesembert küldött, Nagy Mihályt, akit Mihálynak szólítottak; a török császár egy tekintélyes csauzt. Mikor a magyar követnek megbízatását és Ő császári felségének üzenetét át kellett volna adnia, megvesztegette magát, gazemberré lett: hamis pecsétekkel levelet íratott, mintha a szászok sose vádolták volna be Báthorit, hanem mindig kegyes fejedelmük lett volna; sőt mintha nem is kívánák, hogy a városból kivonuljon, hanem a mai napig is ők birtokolnák a várost, — és hogy továbbra is legyen fejedelmük Báthori. Ez az írás tudvalevőleg azoktól a szebeni szász városi tisztviselőktől való volt, akik különös kegyből otthon maradhattak; ezeknek ugyanis olyan jól ment, ahogyan már régen kívánták maguknak. Pecsetjükkel meg nevükkel, valamint

a város pecsétjével el volt látva, a többi rendek is aláírták és pecsétjükkel megerősítették, a brassóiakat kivéve, akik a dolgot nem helyeselték. A becstelen ember azután Pozsonyba indult és az írást március 16-án az országgyűlésen az egész Magyarország színe elé tette le. Minden abba maradt most már, a következők, akik odakint a császári udvarnál teljes erejükkel azon igyekeztek, hogy segítséget, felmentő sereget kaphassanak, csúfosan meghazudtoltattak saját felsőbbségüktől, ahogy az az írásból kitűnik. A török követ azonban, midőn kihallgatáson fogadták, úgy beszélt, mint becsületes vitéz: «A nagyhatalmú, legyőzhetetlen török császár azt üzeni néked: Miért üzeted ki hű szászait a városból és raboltad, fosztottad ki őket mindenükből? Szegénnyé tetted őket, elpusztítottad az országot, mindnyájukat rosszakaróiddá és ellenségeiddé tetted, olyannyira, hogy a nagy császárnak sem tudják megadni a sarcot. Ezért te Báthori Gábor, azt üzeni néked a nagyhatalmú császár, hogy hamarosan vonulj ki Szeben városból s add vissza a szászoknak a várost és szabadságaikat.» Amikor Báthori megértette az üzenetet, egészen megbolondult és őrzöngeni kezdett, fel akarta koncoltatni a törököket, de tanácsosai lebeszéltek erről, így csupán csúfosan hazabocsátotta őket. Azok hazaérve, megjelentették hatalmas császáruknak, hogyan bántak velük, és mit üzent Báthori, hogy tudniillik nem fog a városból kimenni, hacsak erővel ki nem vonszolják onnan. A török császár ezt hallva, heves haragra gerjedt, magához hívatta a szász követet, Birkner János urat és közölte vele, mi a Báthori szándéka. Hatalmat adott Birkner urnak, valamint leveleket, amelyik basához az csak akarta, hogy hamarosan hadrakeljenek és Birknerrel odavonuljanak, ahova az vezeti őket; vele adatta azokat is, akik Pápáról ott maradtak, 300 embert, hozzá 160 csaszt meg jani-csárt. Ezekkel Birkner János úr a Dunához vonult és hadba szólította Magyar Ogli basát egész seregével. Majd Oláhföldre mentek; itt Radul vajda már készen állott népével. Együtt vonultak most mind Töröcsvár mellett Brassó ellen és a Brassó előtt fekvő külső városban ütöttek tábor; hozzájuk csatlakozott még a moldvai vajda, István is, szép sereggel. Négy hétig táboroztak itt. E közben a nemes hős, Bethlen Gábor szintén nem szunnyadt, rábirta temesvári Szkender basát, hogy 25,000 törökkel felkeljen; Szászváros és Déva mellett táboroztak le.

Midőn Báthorinak tudomására jutott, hogy az ellenség az országban, sőt szeme előtt van már, minden hadinépével — mely 30,000 embert tett ki, felkészült és Fejérvárnál a Maros mellett

táborba szállt; naponta csatározott az ellenséggel. Birkner János úr hallva, hogy Báthori meg akar ütközni Szkender basával, a két vajdán kívül a tatárokért is küldött, akik Moldva határában álltak, mintegy 40,000-en. Ezek harmadnapra, október 10-én a Barcaságra értek. A következő napon valamennyien felszedték táborukat és a Wladén [Vledény] melletti erdőben vertek tábort; a második napon Kercnél, a harmadikon az Au-patak mentén táboroztak. Éjszaka hírül hozták, hogy Báthori előző nap minden népével együtt megfutamodott. Hamar lóra ültek a tatárok, és olyan gyorsan vágattak utána, hogy a következő nap Kolozsvárnál elérték, táborára törtek és keményen szorongatták, de végül vezérük, Szaven Morza elesett. Így Báthori egy szoroson át egész seregével Váradra vonulhatott; a tatárok azonban jó sok hajdúját elfogták, ahányat csak lehetett. A két török tábor két oldalról jöve Fejérvárnál találkozott: a legfőbb basa, Szkender basa, vele Bethlen Gábor, azután Birkner János úr Magyar Ogli basával, a két vajda: Radul és István, Sprangira szultán, a tatárok fejedelme és Szaven Morza fővezér. Mindezek együtt Torda alá vonultak és külön-külön táborba szálltak az Aranyos folyó mellett, úgy táboroztak ott hat hétig. Midőn a tatárok látták volt, hogy Báthori menekül, nem akartak olyan gyalázatos helyre utána menni, Beszterce vidékére rontottak rá; némely helyen otthon találták a lakosokat a falvakban, más helyeken meg a templomokban, ezeket körülfogták, a papokat a tanítókkal együtt, ahogy éppen esett, mindet elfogták; így nagy sereg rabot hajtottak össze.

Október 11-én kiüzentek a kolozsváriak és kegyelmet kértek; megígérték, hogy a nagylelkű török császár alattvalói lesznek.

16-án országgyűlést hívtak egybe Kolozsvárra; ezen mind a három nemzet megjelent. Akik nem jöttek, azokért a basa katonákkal küldetett, úgy kísértette el őket.

23-án az egész ország együtt volt Kolozsvárt, választást tartottak és «libere et non coacte» a tekintélyes és nemes hőst, Bethlen Gábort választották fejedelmükül.

24-én felesküdt Bethlen az országgyűlés pontjaira, a gyűlés viszont hűséget esküdt néki.

28-án Bethlen Gábor és a rendek mintegy kétszázan, a tordai táborba vonultak. Amikor felért a nagy hegyre, ahonnan Torda vára látható, elébe jött a török sereg gyönyörű lovas felvonulásban, s megtisztelték a fejedelmet egy szép paripával,

karddal, királyi pálcával, zászlókkal, meg egy bélelt köntössel. A következő nap a két vajda érkezett meg, válogatott néppel és oda lovagolt hozzá; sok szerencsét, boldogságot, áldást kívántak neki. Mindegyikük hittel megfogadta, hogy a másíknak jóbarátja, jószomszédja lesz. Azután 10,000 tatár lovagolt fel a mélyből nagy ordítózással a hegyre. Elöttük egy nyúl futott, egyenesen Bethlennek; a tatárok közül egy hosszú legény fehér lován utána ugratott, elérte, futtában kézzel fölkapta a földről és odavitte Bethlen Gábornak, elevenen nyergére rakta. Az öreg törökök ezt látva, elővették könyveiket, jövendőlni kezdtek, hogy mit jelent a nyúl: azt, hogy Bethlen Gábor hatalmas fejedelem és úr lesz, aki minden ellenségét le fogja győzni, legyenek azok akár titkos, akár nyílt ellenfelei. A sereg a fejedelmet azután a legnagyobb tisztességgel Tordára, az Aranyos mellé sátorába kísérte; minden nemzetség a maga kvártélyába vonult.

E közben Báthori elunta magát Várad várában; Géczy András cselszövő módon rábeszélte, hogy sétáljon ki a várból és szórakozzék. Mikor aranyos hintájával, melybe 10 szép festett ló volt fogva, s vele a hintóban Lónyai Farkas, a malomhoz ért, legjobb barátai és testőrei, mintegy 50 hajdúja elrejtőzött ott már. Vezéreik Szilasy János és Ladányi Gergely voltak; utóbbi pisztollyal csúnya lövést ejtett Báthori homlokán, Szilasy János meg háromszor páncéltörőjével döfött belé, úgy hogy kilehelte lelkét. Kivonták aztán kocsijából és sok sebet ütöttek rajta, holttestét pedig a malomárokba dobták. Kedves kutyája, amelyik mindig vele volt kocsijában is, csodálatosan viselkedett: ura sebeit nyaldosta és hajánál kapta meg, hogy kisegítse a vízből. A hajdúk aztán fekve hagyták a halott Báthorit, kifosztották a szép ezüstkocsit, összetörték, hogy az ezüstöt megkapják. Mikor Báthori már közel négy órája feküdt a patakban, néhány paraszt a váradi piacra, egy elhagyott kápolnába vitte, s a holttestet ruhátlanul kevés szalmára fektette. Így nyerte el méltó jutalmát, a szegény szebeni nép keserű verejtékéért saját vérével kellett lakolnia, úgy ahogy az minden zsarnokkal történt és történni is fog. A következő nap egy ökröt, meg egy tehenet egymásmellé fogva, minden ünnepség nélkül, elszállították Báthorba, és ott a sekrestyében vagy kertiházban mintegy 14 napig feküdt, temetetlenül, egy szőnyeggel letakarva; utóbb Bethlen Gábor az elaszott csontokat ugyanabban a templomban nem sok ünnepélyességgel eltemetette.

November 3-án megindult Bethlen Gábor Fejérvárról és Szebenbe ment, azzal az igérettel, hogy hamarosan át fogja adni és engedni a várost a szászoknak. Mivel azonban Fejérvár már egészen feldúlt és kietlen volt, meg különösen kemény tél is állt be, Szeben városában kellett kitelelnie.

1614. február 18-án nem tudta már tovább szép szavakkal tartóztatni a szebenieket; igen megunták, hogy három év óta idegen falvakban, házuktól meg családjuktól távol legyenek. Ha tehát Bethlen fejedelem akart maradni, át kellett engednie a szászoknak a várost. Összehívatta azért mind a lakosokat, akik még akkor a városban tartózkodtak, mindenestül 53 személyt vagy családfőt, becsülettel búcsút vett tőlük és így szólt: «Én Bethlen Gábor, Erdélynek igazán választott fejedelme, Magyarok ura, Székelyek Ispánnya, a Szászok Attya ez napságtól fogva adom várostokat minden igazságával, légyetek jámborok és hivek, Isten hozzátok.» Azzal a város minden épületéhez való kulcsokat egy táskában nekik átadta és délután egész seregével a városból kivonult. Gottsmeister Kálmán, akkor királybíró, vele ment; éjtszakára Szelindeken ütöttek táborn, majd Medgyesre vonultak, ahol országgyűlést tartottak. A város lakói sietve becsukták a kapukat a fejedelem mögött. Azon az éjtszakán az 53 ember erős őrséget tartott, nem aludtak és úgy tettek, mintha sokezren volnának, egész reggelig helytálltak testvéreikért, akik idegenben voltak. Akkor megjöttek szegények, egyesek gyalog, mások lovon. Kire-kire rábizom, hogy elgondolja, milyen nagy öröm volt, vagy inkább sirás tört ott ki, ahol nem találtak hozzátartozóikra.

Midőn Medgyesén az országgyűlés megkezdődött, minden bujdosó odagyűlt; Báthori gyilkosai, azaz Ladányi Gergely és Szilasy János is odajöttek, azt hívnék, hogy mivel Báthorit megölték, a fejedelem és az ország nagy tisztességben fogja őket részesíteni. De Báthori, aki nem a béke fejedelme volt, hanem a háborúságé, minden árulónak és tolvajlásnak, gazfickónak és rablásnak barátja, sok gyermeket hagyott hátra, akik igen meggyászolták, leginkább pedig az udvari nép. Közöttük is Bercsényi Imre volt a szóvivő, az a testőrökkel együtt nagy lármát csapott, hogy Báthori halálát bosszulják meg gyilkosain; szállásukra is rontottak. A gyilkosokat már figyelmeztették; a kórházban egy magányos-toronyban jól elrejtőzködtek és hosszú ideig vitézül védtek is magukat, de végül mégis megfogták őket, levetették a toronyból és sok száz darabba koncolták fel.